

STUDENTSKA TAKMIČENJA U REŠAVANJU POSLOVNIH STUDIJA
SLUČAJA KAO METOD UČENJA – PRIMER CFA RESEARCH
CHALLENGE-AMiroslav Ferenčak¹, Dušan Dobromirov², Mladen Radišić³, Miloš Bajčetić⁴^{1,2,3}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija⁴CFA Society, Belgrade, Srbija¹ferencak@uns.ac.rs, ²ddobromirov@uns.ac.rs, ³mladenr@uns.ac.rs, ⁴milos.bajcetic@serbia.cfasociety.org

Kratak sadržaj: Ovaj rad prezentuje prednosti i mane prilikom korišćenja studentskih takmičenja u rešavanju poslovnih studija slučaja kao metoda učenja. Učešće studenata na studentskim takmičenjima bi trebalo da doprinese razvoju studenata u smislu primene teorijskih znanja stečenih na fakultetu na praktičnim i svakodnevnim situacijama. Ovakav pristup bi trebao da pruži studentima koji se takmiče dodatne kompetence u odnosu na ostale studente, kao i dodatnu motivaciju za učenje oblasti iz koje je takmičenje.

Iskustvo pokazuje da, iako postoje mane prilikom učešća studenata na takmičenjima tokom nastave, benefiti značajno nadmašuju mane. Kao primer će biti korišćeno međunarodno takmičenje pod nazivom CFA Research challenge u organizaciji CFA Instituta. Umesto klasičnih nastavnih jedinica, nastava je prilagođena da prati rad studenata na izradi investicionog predloga koji je tema takmičenja za tu godinu, na taj način omogućavajući studentima da kroz aktuelnu temu savladaju osnove korporativnih finansija.

Ključne reči: Studija slučaja/Inovativnost u učenju/Korporativne finansije/CFA Institut

STUDENT CASE – STUDY SOLVING COMPETITIONS AS A METHOD OF
TEACHING – CFA RESEARCH CHALLENGE CASE

Abstract: The goal of this paper is to present benefits and drawbacks that can arise when student case – study solving competitions are used as a method of teaching. Students participation on student competitions should contribute to the development of participating students in such way that students gain experience in practice from working on everyday situations from the field of their studies and should be able to better connect theory with practice. This approach should provide students that take part in such competitions with additional competences when compared to other students, as well as additional motivation to better learn subject area that competition covers.

Experience shows that benefits of this approach greatly outweighs drawbacks, although certain drawbacks exist among students that take participation in student competitions. Experience from participation on CFA Research Challenge, organized by the CFA Institute, will be used as an example. Instead of regular classes, the lectures are adapted to follow the development of the investment proposition for the company that is a subject for a given year, providing students with a fresh and challenging approach to learn corporate finance.

Key Words: Case-study solving/Innovations in teaching/Corporate finance/CFA Institute

1. UVOD

Motivacija studenata za učenje određenog predmeta može predstavljati značajan problem za kompletan sistem visokog obrazovanja. Manjak interesovanja je sve prisutniji među studentima, i jedini motiv za učenje predstavlja potreba za prolaznom ocenom na ispitu, bez ikakvih dodatnih ciljeva, koji mogu biti raznovrsni (želja za znanjem, dokazivanje u odnosu na druge). Bez odgovarajućeg sistemskog pristupa ovaj problem može dovesti do značajnog pada kvaliteta svršenih studenata, što na kraju može rezultovati višim troškovima poslodavca koji će biti prinuđeni da ulažu dodatna sredstva u novozaposlene.

Kako bi prevazišli problem motivacije koji se može javiti, autori su primenili studiju slučaja kao metod pri nastavi. Predavanja i vežbe su prilagođene takmičenju koje se odvija u okviru CFA (Chartered Financial Analyst) Instituta iz Sjedinjenih Američkih Država, a čiji je predstavnik CFA Chapter Srbija.

Struktura rada je sledeća: u uvodu će biti predstavljena teorijska podloga motivacije studenata, kao i problem sa motivacijom studenata sa kojim se zaposleni na visokoškolskim ustanovama susreću. Zatim će biti predstavljeno rešavanje studije slučaja, sa posebnim osvrtom na CFA Research Challenge. Na kraju će biti predstavljeni rezultati rada sa studentima na novom principu, kao i zaključci.

2. MOTIVACIJA STUDENATA

Motivaciju za učenje najčešće možemo podeliti na dve grupe u odnosu na ciljeve koji ih stvaraju [1]:

- Intrinzična motivacija
- Ekstrinzična motivacija

Intrinzična motivacija predstavlja motivaciju koja potiče od samog subjekta i koja je javlja usled potreba samog subjekta za delanjem usled potrebe za zabavom ili prevazilaženjem određenog problema koji je samostalno postavljen, pa čak i bez određene nagrade [2]. Ciljevi usled kojih se javlja intrinzična motivacija su samostalno postavljeni od strane subjekta i nisu vezani za spoljne benefite koje subjekat može imati. Intrinzična motivacija se povezuje sa problemima koji su zanimljivi i izazovni za samog subjekta. Pozitivni efekti su dugotrajnost i samoodrživost motivacije. Sa druge strane, intrinzičnu motivaciju je teško proizvesti, pošto zahteva dosta vremena koje je potrebno posvetiti subjektu. Takođe, kako je svaki subjekt zasebna individua koja ima sopstvena interesovanja, tako da ne postoji univerzalni pristup svim subjektima, već je potrebno upoznati svakog subjekta ponaosob da bi se saznala njegova interesovanja.

Ekstrinzična motivacija, sa druge strane, se javlja usled spoljnih uticaja. Ekstrinzični motiv je vezan uz ciljeve koji su nametnuti od strane spoljnog agenta i vezani su uz benefite koje subjekt može da ostvari usled određenog delovanja. Ekstrinzični motivi se češće sreću i, iako tako zvuči, nisu nužno loši. Ciljevi mogu varirati od izbegavanja kazne do želje za samounapređenjem usled mogućnosti daljeg napredovanja. Ekstrinzični motivi su laki za primenu, ne zahtevaju posebnu pripremu i brzo dovode do željenog obrasca ponašanja. Negativni efekti ekstrinzičnih motiva su gubitak motiva nakon dobijanja nagrade/izbegavanja kazne [3]. Dodatni problem je direktan uticaj ekstrinzične motivacije na intrinzičnu motivaciju na taj način da uspostavljanje ekstrinzičnih motivatora dovodi do inhibicije intrinzične motivacije [4].

Problem sa kojim se studenti sreću na današnjim visokoškolskim ustanovama je nedostatak intrinzične motivacije. Iako je normalno da postoje ekstrinzični motivatori, oni bi trebali biti postavljeni tako da ne ugrožavaju intrinzične motivatore. Kao čest problem se navodi da ispiti služe da se proveri neznanje, a ne znanje subjekta [5]. Takođe, subjekti bi trebali da imaju personalizovaniji pristup, što je u slučajevima rada sa velikim grupama izuzetno teško izvesti. Studenti uglavnom traže gotova rešenja koja mogu odmah u datoj situaciji primeniti, bez želje za samostalnim istraživanjem i pronalaženjem rešenja.

Sve pobrojano dovodi do povećanja radne snage koja ne može da doprinese razvoju, već je sposobna da prati unapred zadate obrasce. Tako se i prilikom izbora studija najčešće kao razlozi za odabir određenih studija javljaju ili laka mogućnost zapošljavanja ili lak završetak studija, bez postojanja intrinzičnih motiva, što kasnije dovodi do loše raspodele ljudskih resursa.

Kako bi na adekvatan način motivisali studente-subjekte, autori su pristupili promenama u izvođenju vežbi na predmetu Korporativne finansije. U saradnji sa Srpskim Chapter-om CFA Instituta, studenti usmerenja Investicioni menadžment sa Fakulteta Tehničkih nauka iz Novog Sada, čiji studenti su se prijavili za takmičenje CFA Research Challenge, vežbe na predmetu Korporativne finansije su izmenjene tako da se kao primer za učenje koristi kompanija koja je tema obrade na takmičenju, dok se prilikom ocenjivanja u obzir uzima rad koji je pripreman za takmičenje.

3. STUDIJA SLUČAJA KAO METOD UČENJA

Poslovna studija slučaja predstavlja poslovni alat koji se koristi prilikom određivanja budućeg pravca delovanja kompanije. Studije slučaja su bazirane na podacima koji bi donosiocima odluka trebali da pomognu da identifikuju problem sa kojim se određena kompanija (ili deo kompanije) suočava, kao i da ponude rešenje koje će najbolje da odgovori datom problemu. Ovaj metod se, pored svakodnevnog korišćenja prilikom donošenja poslovnih odluka, sve češće koristi i kao alat u nastavi, zato što studentima na najbolji način može da dočara svakodnevne izazove sa kojima se susreću donosioci odluka. Metod izučavanja poslovnih studija slučaja se prvi put pojavio na Harvardu [6], dok danas predstavlja vrlo čest metod i koristan metod u nastavi.

Danas postoji veliki broj studentskih takmičenja u rešavanju poslovnih studija slučaja, koja studentima omogućavaju da, pored praktičnih iskustava, prezentuju svoja znanja i veštine poslovnim liderima. Na ovaj način studenti imaju motiv da se što bolje prikažu potencijalnim poslodavcima (ekstrinzični motiv), dok sam rad na poslovnoj studiji slučaja, koja nema konačno rešenje, često projektuje i intrinzični motiv, pošto studenti troše sopstveno vreme zarad boljeg razumevanja poslovne situacije i predlaganja što kvalitetnijeg rešenja. Učešće na takmičenju u izradi poslovne studije slučaja često dovodi do novih učešća na takmičenjima, što predstavlja efekat intrinzične motivacije.

Samo korišćenje studije slučaja nije garant da će se kod studenata javiti intrinzični motivi. Često se pred studente stavljaju poslovne studije slučaja sa poznatim ishodima, koje za cilj imaju da prikažu poznavanje materije studenata, bez mogućnosti za kritičko razmišljanje i pronalaženje alternativnih metoda za rešavanje. Ovaj tip poslovnih studija slučaja može doprineti da studenti na poslovne studije slučaja gledaju kao na samo jednu prepreku, slično kao i na ispit. To će dovesti do snažne ekstrinzične motivacije, ali takođe i do otpora prema predmetu, što svakako ne bi trebao da bude cilj.

4. CFA RESEARCH CHALLENGE

CFA Research Challenge predstavlja jedno od najvećih svetskih takmičenja u investicionoj analizi koje okuplja preko 6.100 studenata sa preko 1.150 univerziteta iz 95 zemalja sveta [7]. Pred studente se postavlja zadatak da daju investicionu preporuku za određenu kompaniju koja je te godine predmet investicione analize, za šta imaju oko 3 meseca, zavisno od lokalnih kvalifikacija. Prilikom izrade se takođe posećuje predmetna kompanija kako bi učesnici mogli da imaju uvid u model poslovanja predmetna kompanije, kao i da popričaju sa menadžmentom, što može dovesti do kvalitetnije investicione preporuke. Pored pisanja investicione preporuke, studenti svoju investicionu preporuku brane pred žirijem koji čine profesionalci iz investicione industrije i finansijskog sektora. Pobjednici lokalnog finala učestvuju na regionalnom polufinalu, dok je samo finale u Nju Jorku, SAD.

Prilikom izrade rada studentima na raspolaganju stoje akademski i industrijski mentor. Akademski mentor predstavlja univerzitet sa kojeg dolaze studenti i njegov zadatak je da studentima pomogne pri teorijskim osnovama investicione analize. Industrijski mentor studentima pruža uvid u trendove u investicionoj analizi, na taj način omogućavajući studentima da njihova investiciona analiza bude bazirana na aktuelnim principima. Ova kombinacija mentorstva omogućuje studentima da uvek imaju na koga da se oslone, što dodatno motiviše studente da samostalno pristupe izradi svog rada. Takođe, samo prisustvo industrijskog mentora učesnicima daje dodatni motiv, pošto pri klasičnom predavanju studenti nemaju priliku da rade zajedno sa profesionalcima iz investicione industrije.

5. KORIŠĆENJE CFA RESEARCH CHALLENGE-A KAO METODE UČENJA U KORPORATIVNIM FINANSIJAMA

2019. godine je u Srbiji održano prvo lokalno CFA Research challenge takmičenje, na kojem su učešće uzeli i studenti Fakulteta Tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu. Kako se studenti sa osnovama investicione i finansijske analize na departmanu za Industrijsko inženjerstvo i menadžment susreću tek u 4. godini, i to samo na usmerenju Investicioni menadžment, doneta je odluka da, ukoliko se sastavi tim sa dovoljnim brojem učesnika, umesto klasičnih primera na vežbama iz predmeta korporativne finansije, biti korišćen, kao primer, kompanija koja je predmet investicione analize. Važno je napomenuti da sami ishodi učenja zbog takvog pristupa nisu menjani već su ostali isti. Takav pristup je doprineo da prisustvo vežbama bude skoro stopostotno, dok je učešće studenata u diskusiji višestruko uvećano. Studenti su često samostalno radili istraživanja, na taj način obogaćujući diskusiju i doprinoseći razvoju i drugih studenata koji nisu uzeli učešće u takmičenju. Interakcija između nastavnog osoblja i studenata je bila frekventna i na visokom nivou, posebno iz predmeta koji su od značaja za izradu investicionog predloga. To je doprinelo da i na ostalim predmetima studenti koji su uzeli učešće na takmičenju dobiju više ocene u odnosu na svoj prosek i u odnosu na ostale studente pokazuju viši stepen praktičnog znanja.

Pored vežbi, studenti su imali i dopunski rad sa akademskim mentorom, koji je obuhvatao maksimalno dozvoljenih 9 časova. Sami studenti su ukupno proveli preko 50 časova u dodatnim ekstrakurikularnim aktivnostima prilikom izrade investicionog predloga. Na samom ispitu su učesnici prikazali značajno više i utemeljenije znanje u odnosu na prethodnu grupu studenata. Kao osnovni razlog za bolji napredak su navodili znanje stečeno prilikom pripreme za takmičenje, kao i motiv da, sada kada imaju dodatno znanje i prednost u odnosu na ostale studente, dodatno i nezavisno rade na sebi, kako bi ostvarili svoj pun potencijal. Važno je reći da je napredak bio vidljiv posebno kod onih studenata koji prethodno nisu ispoljavali želju za dodatnim radom, što dodatno govori o snazi motivacije koju im je pristup korišćenja CFA Research challenge-a kao metode proizveo.

6. ZAKLJUČAK

U današnje vreme je izuzetno bitno motivisati studente na pravi način kako bi njihovo školovanje imalo rezultata. Intrinzična motivacija vodi ka dubljem sagledavanju problema sa kojima se student susreće tokom školovanja, što kasnije dovodi do boljih rezultata studiranja i kvalitetnijem zaposlenom. Iako ima nedostatke, intrinzična motivacija na duži vremenski period donosi bolje rezultate od ekstrinzične motivacije za studiranje.

Kako bi se podstakli intrinzični motivatori kod studenata, bitno je primeniti inovativne metode u nastavi. Iako već poznata i priznata, metoda rešavanja poslovne studije slučaja i dalje može donositi rezultate prilikom studiranja, međutim bitno je kakav tip poslovne studije slučaja se koristi. Da bi se postigli najbolji rezultati, studenti moraju da budu povezani sa studijom slučaja, podaci moraju da budu aktuelni i samo rešenje ne treba da bude jednoznačno, već podaci moraju da budu otvoreni za različite interpretacije. Samo na taj način se kod studenata može probuditi znatiželja i želja za učenjem koje prevazilazi okvire zadate kurikulumom.

CFA Research challenge predstavlja takmičenje koje može dati okvir za bolju motivaciju tokom studiranja. Iako je takmičenje samo po sebi primer ekstrinzičnog motivatora, ono takođe pobuđuje znatiželju kod studenata što kasnije rezultira većim učešćem u nastavi, kao i boljim ocenama. Studentima je gradivo zanimljivije, a i sama mogućnost saradnje sa profesionalcima iz oblasti investicija i finansija predstavlja značajan motiv za dalje usavršavanje. Sam kurikulum ne treba usklađivati sa potrebama takmičenja, ali zato postoji mogućnost da se takmičenje iskoristi za aktuelizaciju problema na kojima se studenti vežbaju, što dovodi do povećanja zadovoljstva studenata predmetom, što predstavlja značajan efekat. CFA Research challenge je ograničen na primenu u predmetima vezanim za investicije i finansije, ali postoji veliki broj drugih takmičenja koja se mogu iskoristiti prilikom predavanja na drugim predmetima.

7. LITERATURA

- [1] Richard M. Ryan, Edward L. Deci, *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*, Contemporary Educational Psychology, Broj 25, str. 54-67, 2000.
- [2] Robert W. White, *Motivation Reconsidered*, Psychological Review, Broj 66, str. 297-333, 1959.
- [3] Matt DeLong, Dale Winter, *Learning to Teaching and Teaching to Learn Mathematics: Resources for Professional Development*, Mathematical Association of America, 2002.
- [4] Ken Bain, *What the Best College Teachers Do*, Harvard University Press, str. 32-33, 2004.
- [5] <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/motivating-students/>
- [6] Giles Jackson, *Rethinking the case method*, Journal of Management Policy and Practice, Broj 12(5), str. 142-164, 2011.
- [7] <https://cfainstitute.org/-/media/documents/factsheet/rc-factsheet.ashx>